

KAYBEDİLMİŞ BİR KÜLTÜREL MİRAS: ÖZYAĞCI EVİ, BURDUR

Esra BÜYÜKEMİR KARAGÖZ* , Seda ŞİMŞEK TOLACI**

Öz

Akdeniz Bölgesi sınırları içerisinde yer alan Burdur kenti tarih boyunca birçok farklı etnik gruba ev sahipliği yapmış, bu süreç kentin konut dokusuna farklı ölçeklerde yansımıştır. Rum ve Türk halkının bir arada yaşam sürdürdüğü Zafer Mahallesi, günümüzde Kavaklı Rum Ortodoks Kilisesi ve konut yapıları ile mübadele sonucunda göç eden Rum topluluğunun fiziksel izlerini taşımaktadır. Bu bütünün bir parçası olan, Eski Ortaokul Sokak üzerinde, büyüklüğü, bahçesi ve mimari özellikleri ile varlığı döneminde dikkat çeken yapılardan bir tanesi Özyağcı Evi olmuştur. Konumu dolayısı ile olsa gerek, ilgili kurumlar tarafından fark edilmemiş olan yapı sahip olduğu tarihi ve mimari niteliğe rağmen tescillenmemiştir. Evin sahibi olan son kullanıcılarından, yapının Osmanlı Dönemi'nde bir süre Rum Hastanesi olarak kullanıldığı bilgisi edinilmiştir. Yapılan tarihsel araştırmalarda ve alan çalışması sırasında edinilen gözlemlerde bu bilgiyi doğrular nitelikte bir veriye ulaşılamamıştır. Bu nedenle çalışma kapsamında yapı, maliklerin yapıyı kullanmaya başladığı dönemki tipolojisi üzerinden geleneksel konut olarak ele alınmıştır. Yapım sistemi, malzeme, plan kurgusu, yapı elemanı ve bezeme ölçeğinde fiziksel anlamda, üstlendiği işlevler bağlamında da sosyal anlamda miras taşıyıcılığını üstlenen bu yapıların korunması, tarihsel sürecin çeşitliliğini ve özelliklerini aktarmaları açısından büyük önem taşımaktadırlar. Söz konusu çalışma, yapının yıkımından hemen önce acil tescil çağrısı döneminde elde edilen bilgi, belge ve görselleri sunmaktadır.

Anahtar Sözcükler: Burdur; Gayrimüslim; Geleneksel konut; Koruma; Kültürel miras

* Süleyman Demirel Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü, esra_b.emir@hotmail.com, ORCID: 0000-0003-3417-7640

** Süleyman Demirel Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü, sedatolaci@sdu.edu.tr, ORCID: 0000-0002-1881-186X

A LOST CULTURAL HERITAGE: ÖZYAĞCI HOUSE, BURDUR

Esra BÜYÜKEMİR KARAGÖZ*, Seda ŞİMŞEK TOLACI**

Abstract

The city of Burdur, located within the borders of the Mediterranean Region, has hosted many different ethnic groups throughout history and this process has been reflected in the residential fabric/texture of the city at different scales. Zafer neighbourhood, where Greek and Turkish people live together, bears physical traces of the Greek community (who migrated because of the population exchange) with the Kavaklı Greek Orthodox Church and residential buildings. Özyağcı House is one of the buildings on Eski Ortaokul Street, which is a part of this whole and with its size, garden and architectural features, was one of the buildings that attracted attention during its existence. The building, which has not been noticed by the relevant institutions, probably due to its location, has not been registered despite its historical and architectural characteristics. It has been learned from the owners of the house that the building was used as a Greek Hospital for a while in the Ottoman Period. Previous research and the observations obtained during the fieldwork failed to confirm this information. For this reason, within the scope of the study, the building has been considered as a traditional residence, based on the typology of the period when the owners began to use the building. The conservation of these structures, regarding the physical heritage in the construction system, space organization, materials, building elements and ornaments and also the social value for its functions, is important to convey the variety and characteristics of the history. This study presents the written and visual documents and information obtained during the urgent registration call before its demolition.

Keywords: *Burdur; Non-muslim; Traditional housing; Conservation; Cultural heritage*

* Süleyman Demirel University, Faculty of Architecture, Department of Architecture, esra_b.emir@hotmail.com, ORCID: 0000-0003-3417-7640

** Süleyman Demirel University, Faculty of Architecture, Department of Architecture, sedatolaci@sdu.edu.tr, ORCID: 0000-0002-1881-186X

GİRİŞ

Mübadele, farklı birçok etnik kökene sahip halkı bünyesinde bulunduran Burdur kentini en fazla etkileyen kent dinamiklerinden bir tanesidir. Halk, kentin bazı bölgelerinde birlikte yaşamını sürdürürken, bazı bölgeler de ise, nüfus yoğunluğuna da bağlı olarak, o gruba ait farklı yaşam koşulları ve sosyo-kültürel özellikler, farklı özelliklerde yerleşim alanları/dokular meydana getirmiştir.

Mübadeleden önce Rum nüfusunun sayıca fazla olduğu Burdur ilinin merkez mahallelerinden bir tanesi olan Zafer Mahallesi, büyük mübadeleden doğrudan etkilenen yerleşim alanlarından biridir. Rum halkının Yunanistan'a göç etmesi sebebiyle terk edilen birçok konut, Yunanistan'dan gelen Türklere sunulmuştur.

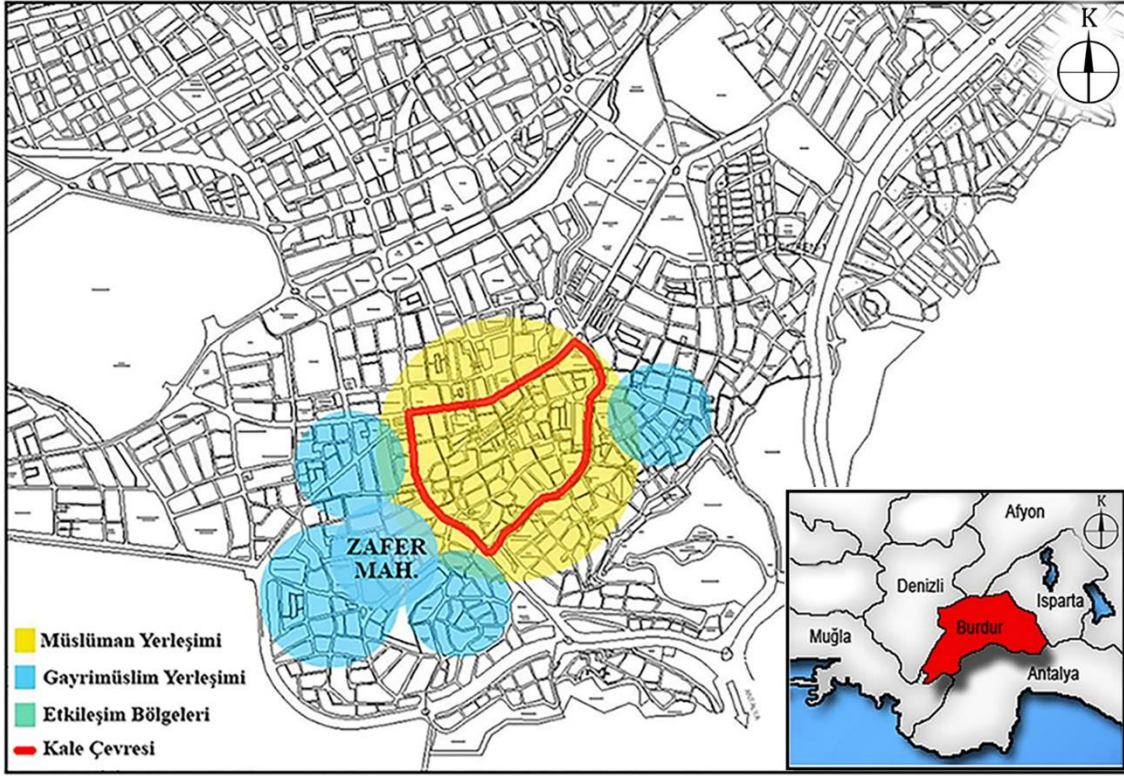
Araştırmaya konu olan konut yapısı, yerleşimdeki Eski Ortaokul Sokak üzerinde, Kavaklı Rum Ortodoks Kilisesi'nin kuzeybatısında büyük bir bahçe içerisinde konumlanmıştır. Yapının cephelerinde ve iç mekânlarında tespit edilen bezemelerin, yakın konumda bulunan kilise yapısının bezemeleri ile büyük bir benzerlik göstermesi ve yan parseldeki geleneksel konutta yaşam süren kişilerin, zemin kotunun altında kiliseye ulaşan bir tünel geçidi tariflemeleri, bu yapının bir dönem kilise ev olarak da kullanılmış olabileceği fikrini de uyandırmaktadır. Bir başka olasılık ise; yapıları inşa eden usta/usta grubunun aynı olmasıdır. Yapının yıkımından önceki 20 yıl boyunca metruk olduğu bilinmektedir (Ö. F. Özyağcı, kişisel iletişim, 27 Mart 2017).

Yapının uzun süre boyunca maruz kaldığı bakımsızlıktan ve terkedilmesinden kaynaklanan yok olma tehlikesiyle karşı karşıya olduğu düşüncesiyle, öncelikli olarak tespit ve belgelendirmesine yönelik alan çalışması yapılmıştır. Bu kapsamda yapının vaziyet ve kat planlarının, cephelerinin krokileri çıkarılmış, fotoğraflamaları tamamlanmış ve yapı malikleri ile görüşmeler yapılmıştır. Çalışmaya konu olan geleneksel konut yapısı, tespitinin yapılmasından çok kısa bir süre sonra kentsel dönüşüm uygulamaları kapsamında gerçekleştirilen imar düzenlemeleri sonucunda yıkılmıştır. Söz konusu bu çalışma, fiziksel olarak sürdürülebilirliği sağlanamayan önemli bir kültürel mirasın, mimari özellikleri ve kimlik değerlerinin belgelendirilmesi ve literatüre kazandırılmasını amaçlanmıştır.

BURDUR KENTİ VE ZAFER MAHALLESİ

Burdur ili Güney'de Antalya, Batı'da Denizli, Güneybatı' da Muğla, Doğu ve Kuzey'de Isparta ve Afyon illeri ile çevrili olup Akdeniz Bölgesi'nin 'Göller Yöresi' olarak adlandırılan iç kısmında yer almaktadır (Burdur Valiliği, 2018). Coğrafi konumu, iç ve dış dinamikler nedeniyle çok sayıda göçe maruz kalmış, toplumsal yapı, dolayısı ile fiziksel yapısında değişim ve dönüşümler meydana gelmiştir.

Kentte yerleşik hayata geçildikten sonra, tarihi ticaret alanı da barındıran kale yapısı içerisinde Müslümanların yaşam sürdüğü, günümüzde hala varlığını sürdüren Yenice, Karasenir, Zafer ve Tepe Mahallelerinde (o dönemde kale surları dışında kalan alanlar olarak değerlendirilmiş) gayrimüslim halkın yerleştiği bilinmektedir (Şimşek Tolacı, 2015). Zaman içerisinde farklı kent dinamikleri sebebiyle göçlerin yaşanması bu yerleşim alanlarını ve konut yapılarını etkilemiştir. Kent yerleşimini etkileyen unsurlardan biri olan mübadele sebebiyle Yunanistan'dan gelen Türk halkına yeni yerleşim alanları sunulmuş, yeni araziler iskân edilmiş veya göç eden Rumlardan kalan konutlara yerleşmeleri istenmiştir (Şekil 1).

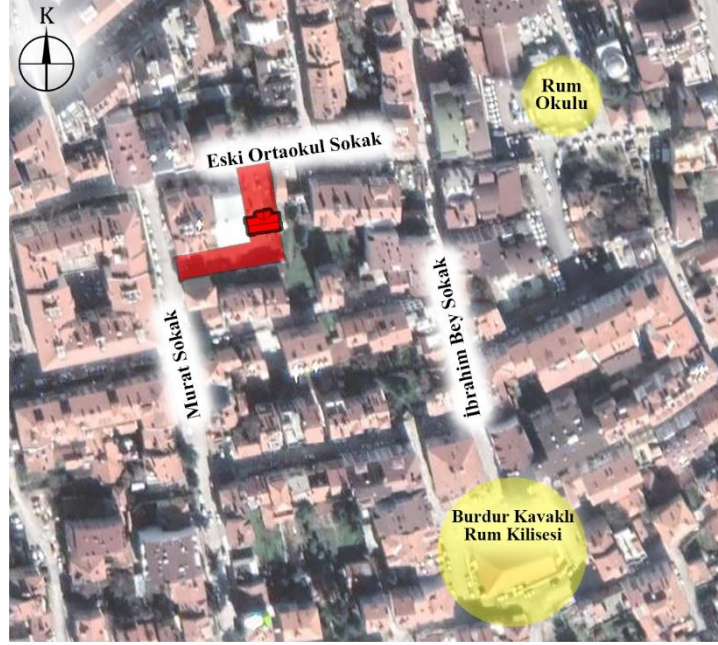

Şekil 1. Burdur kenti içerisindeki müslüman ve gayrimüslimlerin yerleştiği/kesiştiği alanlar (Kaynak: Şimşek Tolacı, 2015; Laf Sözlük, 2018).

Gayrimüslim halkın yerleştiği bu mahallenin sokak yapısı incelendiğinde, kale içi yerleşiminde bulunan organik yapı sokak dokusuna zıt bir düzen olan gridal bir parselizasyon ve yol düzeniyle karşılaşmıştır. Ortasından su arığı geçen, taş döşemeli bu sokakların da (Şimşek Tolacı, 2015), tek yapı ölçeğinde uygulanan kentsel dönüşüm çalışmaları sonucunda dokunun yapı karakteristiğinin de olduğu gibi, değişime uğradığı görülmektedir (Şimşek Tolacı ve Beyhan, 2016).

YAPININ KONUMU VE PARSEL İÇİ YERLEŞİMİ

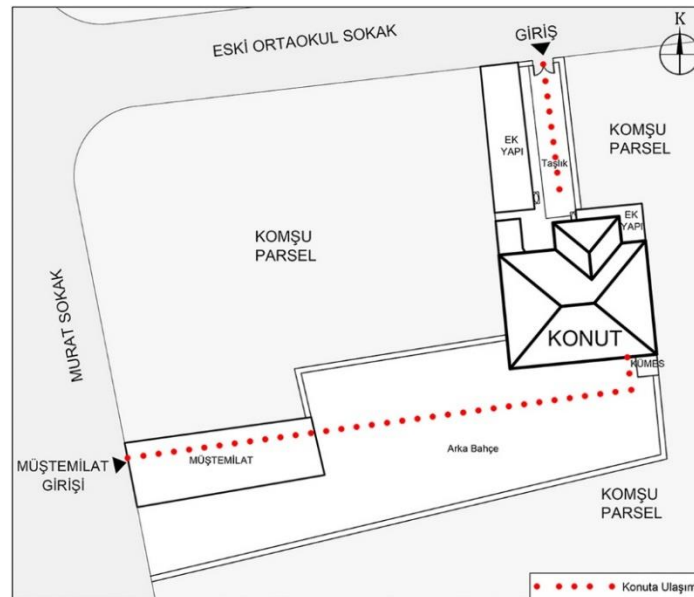
Yapı etrafı duvarlar ile çevrili büyük bir bahçe içinde yer almaktadır. Ana yapı girişi Eski Ortaokul Sokak üzerinden, müştemilat ve ek yapılarına ulaşılan giriş Murat Sokak üzerinden sağlanmaktadır. Kilise yapısına olan fiziksel yakınlığı (yapının inşa edildiği döneme ait kilise yapısı sınırları daha geniştir), gayrimüslimlerin eğitim aldığı eski okul yapısına olan yakınlığı (Mübadeleden sonra uzun yıllar mahallede yaşam sürmüş Hasan Özsarı ile yapılan kişisel görüşme (10 Mayıs 2021) sonucunda 1950'li yıllarda okul yapısının yıkıldığı, yerine askeri lojman binalarının inşa edildiği bilgisi edinilmiştir. Ancak söz konusu parselde günümüzde yapı bulunmamaktadır. Diğer gayrimüslim konutlarına göre parsel içerisindeki farklı yerleşimi, yapı ölçeği, sahip olduğu müştemilat, kentteki birçok geleneksel konut yapısına göre erken dönemde inşa edilmiş olan ana kütle, yapıyı özel kılmaktadır (Şekil 2).

Şekil 2. Özyağcı Evi konumu (Kaynak: Google Earth Görüntüsü, 2017).

YAPININ MİMARİ ÖZELLİKLERİ

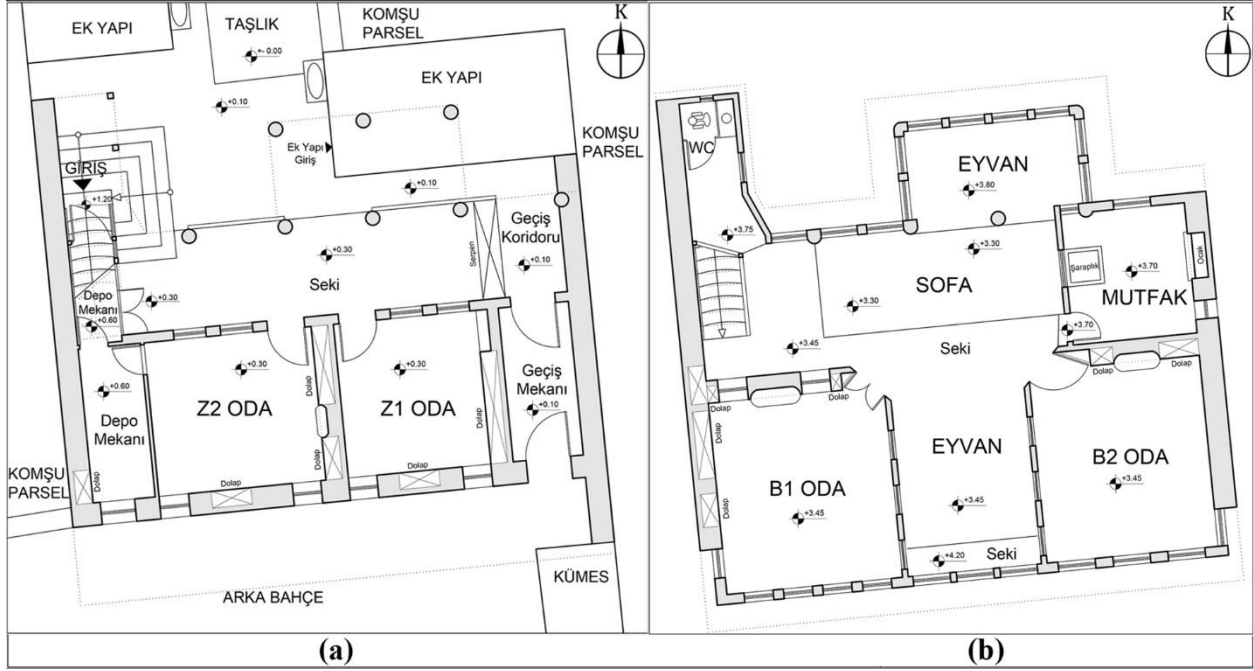
Konuta erişim, kuzey yönündeki girişle ulaşılan taşlık mekânı veya batı yönündeki arka girişle ulaşılan bahçeden sağlanmaktadır. Taşlığa giriş kuzey yönünden, Eski Ortaokul Sokak üzerindeki çift kanatlı ahşap kapı ile gerçekleşmektedir. Taşlıktan sağlanan girişin dışında konuta diğer ulaşım ise, batı yönünde yer alan ve zaman içerisinde gereksinim duyulan ihtiyaçları karşılamak amacıyla inşa edilmiş müştemilat yapısından sağlanmaktadır. Arka bahçeden ise, konutun zemin kat doğu yönünde yer alan geçiş mekânı ile taşlık mekânına ulaşılarak konuta giriş yapılabilir. Murat Sokak üzerindeki müştemilat yapısının, işlevsel ihtiyaç için tek mekân olarak inşa edilen eklerden farklı olarak, bir ailenin yaşam ihtiyaçlarının hepsini gerçekleştirebilecek düzende birkaç oda mekânından oluştuğu tespit edilmiştir (Şekil 3).

Şekil 3. Konut vaziyet planı ve konuta ulaşım seçenekleri (Kaynak: Çalışma kapsamında yazar tarafından oluşturulmuştur).

Plan Kurgusu

Konut zemin ve birinci kattan oluşmakta ve tipolojik olarak Sedat Hakkı Eldem'in geleneksel konut plan tipolojileri (Eldem, 1984) içerisinde dış sofalı plan özelliği göstermektedir (Şekil 4). Yapının her iki katında da girişler kuzey cephesinden sağlanmaktadır. Özgün ana kütlein zemin katında; iki oda (Z1, Z2 ve depo), sekisi olan taşlık mekânı, arka bahçeden taşlığa ulaşımı sağlayan, sonradan kapalı mekâna dönüştürüldüğü düşünülen, geçiş mekânı ve geçiş koridoru mevcuttur.

Şekil 4. Özyağcı Evi plan krokisi (a) zemin kat; (b) birinci kat (**Kaynak:** Çalışma kapsamında yazar tarafından oluşturulmuştur).

Girişlere arka bahçeden ulaşabilmek için, taşlığa yönlendirilen geçiş mekânı ve beraberinde kuzey-güney ve doğu-batı doğrultusunda uzanan L formunda bir koridor mevcuttur. Geçiş mekânının arka bahçeye açılan güney kapısı ve taşlığa açılan kuzey kapısı mevcuttur. Taşlığa geçilirken ilk karşılaşılan kuzey-güney doğrultusundaki koridor üzerinde, yöreye özgü geleneksel bir depolama elemanı olan 'serpen/serpin' bulunmaktadır. Koridorun doğu-batı kolunda, zemin kat odalarına girişin hemen önünde bulunan ahşap sekiyi çevreleyen ahşap parmaklıklar ile geçiş sınırlandırılmaktadır.

Zemin katta, doğu yönünde bulunan Z1 odasına, ahşap söveli bir açıklıktan ulaşılır. Bu açıklıkta geçme tekniği ile üretilmiş ahşap bir kapı kullanılmıştır. Odanın giriş (kuzey) cephesinde ve kapının doğusunda iki adet ahşap söveli, dikdörtgen formlu pencere bulunmaktadır. Bu pencereler aynı malzeme ile üretilmiş kepenklerle kapatılmış olduğu için pencere önünde demir parmaklık kullanımı tespit edilememiştir. Mekân içerisinde doğu duvarı kuzey kısmında, lambalık-fincanlık veya sergileme elemanı olarak kullanıldığı düşünülen ahşap raflar ve devamında yüklük adı verilen gömme dolaplar yer almaktadır (Şekil 5a). Aynı odanın güney duvarının orta kısmında, gömme dolap ve bu dolabın iki yanında dikdörtgen formlu iki pencere yer almaktadır. Pencerelerde dökme demir parmaklıklar yer aldığı fakat ahşap kepenk bulunmadığı belirlenmiştir. Odanın ahşap tavan kaplaması çizgisel çıtalı/pasalı, sade bir düzendedir (Şekil 5b).

Şekil 5. Z1 odası (a) doğu duvarı; (b) güney duvarı (Kaynak: Esra Büyükemir Karagöz kişisel arşivi).

Zemin katta batı yönündeki Z2 odasına giriş, Z1 oda girişi ile hem yüz olacak şekilde kuzey yönden sağlanmaktadır. Odaya giriş kapısı, Z1 oda kapı ile benzer olarak ahşap söveli ve geçme tekniği kullanılarak ahşap malzemenen yapılmıştır. Z1 oda kapısı sade, dikdörtgen formda bölümlere ayrılmış ve bezemesizken, Z2 odasının kapısı aynı dikdörtgen formdaki geometrik şekiller ile bölgelendirilmiş ve orta bölmesi bitkisel motifli bezemeler ile süslenmiştir (Şekil 6a,6b). Z2 mekânının kuzey cephesinde ve kapının yanında, ahşap söveli, dikdörtgen formlu ve önünde dökme demir parmaklıklar yer alan iki adet pencere düzenlenmiştir (Şekil 6c). Bunlar Z1 odasının kuzey pencereleri ile aynı boyuttadır.

Şekil 6. (a) Z1 oda kapısı; (b) Z2 oda kapısı; (c) Z2 odası kuzey penceresi (Kaynak: Esra Büyükemir Karagöz kişisel arşivi).

Z2 odasının doğu duvarının ortasında, kemerli, yörede 'şerbetlik' olarak anılan niş elemanı ve iki yanında duvar boyunca gömme dolaplar düzenlenmiştir. Odanın güney cephe duvarının ortasında, başka bir gömme dolap ve dolabın iki yanında dikdörtgen formlu, önünde dökme demir parmaklıkları bulunan iki pencere yer almaktadır. Z2 mekânının batı yönünde ise ahşap kapı ile girilen bir depolama mekânı yer almaktadır. Depo mekânını odadan ayıran duvarın depolama mekânı yönü sıvasız olduğundan duvarın ahşap malzemesi açıkça okunabilmektedir. Söz konusu duvarın kalınlığı, sistemi ve malzemesi, depo mekânında bulunan özgün pencere ve dolap elemanları ve zemin kat mekânlarının tipolojik olarak değerlendirilmesi bu duvarın muhtes olduğunu göstermektedir. Yapı inşasından daha sonraki dönemde depo mekânı oluşturulabilmesi için inşa edilmiştir. Z2 mekânından ulaşılan bu depolama mekânının, merdivenlerin altında yer alan ahşap kapaklı depo ile de bağlantısı bulunmaktadır. Z2 odasının tavan döşemesi özellikleri Z1 ile aynıdır.

Yapının birinci katına, kuzey cephede bulunan merdiven ile ulaşılmaktadır. Merdivenin ilk beş basamağı taş malzeme olup, sonrasında ahşap basamak olarak devam etmektedir. İkinci ahşap basamağın üzerinde, günümüzde üst kata giriş için kullanılan bir kapı kanadı bulunmaktadır (Şekil 7). Evin başka bir kapı açıklığına ait olan bu kanat, sahip olduğu tasarım çizgisi ile yöredeki diğer geleneksel konutlar kapsamında da değerlendirildiğinde, yapının gayrimüslim etkisinde olduğunun bir göstergesi olarak kabul edilebilir.

Şekil 7. Birinci kat merdiven (Kaynak: Esra Büyükemir Karagöz kişisel arşivi).

Zemin kattan merdiven ile çıkıldıktan sonra birinci katta sofa mekânına ulaşılmaktadır. Özgün planı değerlendirildiğinde 'dış sofalı' plan özelliği gösteren konutun, birinci kat sofası sonradan kapatılmış ve iç sofaya dönüştürülmüştür. Bu katta; 2 adet oda mekânı (B1 ve B2), sofanın bir bölümünün kapatılması ile oluşturulmuş 1 adet mutfak, odaların arasında ve sofadan dışa doğru çıkma yapan olmak üzere 2 adet eyvan (köşk) ve hela bulunmaktadır.

Eyvan mekânı ile odalar, merdivenin son basamağı ile aynı kotta ve sofa kotundan yaklaşık 15 cm yüksekte yer almaktadır. Güney eyvanında üç adet, konutun güney cephesinde yer alan ve dışa açılan, üçer adet B1 ve B2 odalarını sınırlayan ortak duvarlarda olmak üzere pencereler bulunmaktadır. Güney cephesindeki pencerelerin önünde, eyvan zemin kotundan yaklaşık 75 cm yükseklikte oturma sekisi yer almaktadır. Mekânda sade bir ahşap tavan kaplaması kullanılmıştır. Çizgisel çitalı tavan kaplaması sofadan Bursa kemeriyle ayrılmış ve kaplama yönü değiştirilmiştir. Tavan, tekne tavan şeklinde düzenlenmiştir (Şekil 8).

Şekil 8. Sofadaki güney eyvanı (Kaynak: Esra Büyükemir Karagöz kişisel arşivi).

Sofanın güneyinde bulunan iki odaya (B1 ve B2) pahlı olarak yerleştirilmiş, ahşap kanatların bulunduğu kapı açıklıklarından ulaşılmaktadır. Birinci kattaki diğer mekânlardan farklı olarak sofanın güneybatısında yer alan B1 odasının kapısı çift kanatlı, pencerelerinin tamamı kemerlidir (Şekil 9a). Odanın güney duvarında dört, batı duvarında bir adet olmak üzere dışa açılan; doğu duvarında üç, kuzey duvarında iki adet olmak üzere sofaya açılan iç pencere bulunmaktadır. Odada bulunan tüm pencereler kemerli, önünde dökme demir parmaklıkları bulunan giyotin pencere şeklinde düzenlenmiştir (Şekil 9b). Odanın batı duvarında dışa açılan bir pencerenin yanında iki adet ahşap söveli gömme dolap bulunmaktadır (Şekil 9c).

Şekil 9. B1 odası (a) giriş kapısı; (b) güney duvarı; (c) batı duvarı (Kaynak: Esra Büyükemir Karagöz kişisel arşivi).

B1 odasının kuzey duvarının ortasından kenarlara doğru sırasıyla; ortada alçıdan bir niş içerisinde düzenlenmiş lambalık/şerbetlik, iki yanında sofaya açılan birer pencere ve bunların da yanlarında dikdörtgen formlu birer ahşap gömme dolap yer almaktadır. Niş ve pencerelerin altında duvar boyunca gömme dolap bulunmaktadır. Lambalık/şerbetlik olarak kullanılan kemerli nişin üzerinde alçı malzeme kullanılarak üretilmiş bitkisel motifli, altın varaklı bezemeler yer almaktadır.

Sıva kaplamalı ahşap bağdadi tavan döşemesinin kullanıldığı odada, tavanın duvarlar ile birleştiği hat boyunca tavan silmesi uygulandığı görülmüştür. Odayı dolaşan bu silmede her duvarın ortasına denk gelecek şekilde nişin üzerindeki benzer motif ve renkte bezemelerin kullanıldığı tespit edilmiştir (Şekil 10b). Odanın genelinde kullanılan tüm bezemelerin, incelenen konuta yakın konumda yer alan ve restorasyon geçirerek Doğa Tarih Müzesi olarak yeniden işlevlendirilen Rum Ortodoks Kilisesi'nde görülen bezemelerle olan benzerliği dikkat çekmektedir (Şekil 10a).

Şekil 10. (a) Kavaklı rum ortodoks kilisesi iç mekân kalem işi bezemeleri; (b) Özyağcılar Evi B1 odası şerbetlik nişi ile tavan silmesi üzerindeki bezemeler (Kaynak: (a) Karagöz, 2018; (b) Esra Büyükemir Karagöz kişisel arşivi).

Sofanın güneydoğusunda yer alan B2 odasına giriş de, pahlı olarak yerleştirilmiş açıklıktan sağlanmaktadır. Odanın güney duvarında üç, doğu duvarında bir adet dışa açılan; batı duvarında ise üç adet sofaya açılan iç pencere yer almaktadır. Oda içerisindeki pencerelerin hepsi dikdörtgen formu ve ahşap sövelidir. Sofaya açılan iç pencerelerde dökme demir parmaklıklar bulunmaktadır.

Odanın kuzey duvarında kemerli bir niş ve nişin her iki yanında yüklük olarak kullanılan ahşap gömme dolaplar yer almaktadır. Nişin ve dolapların altı ise duvar boyunca yine gömme dolap olarak düzenlenmiştir. Lambalık/şerbetlik olarak işlevlendirilen niş B1 odasındakine kıyasla daha sade bezenmiştir. Niş elemanının yalnızca kemer bölümü farklı kalınlık verilerek vurgulanmış ve altın varak ile renklendirilmiştir (Şekil 11b). Niş kemerinin ortasında ise konut genelinde bezeme renginin hâkim olduğu açık mavi ile renklendirilmiş çiçek motifi yer almaktadır. Bu motif; kentte yine gayrimüslimler tarafından inşa edilen geleneksel çarşıda, bereket getirdiğine inanıldığı için, dükkân kapılarının üzerinde kullanılan motiflerle benzerlik göstermektedir (Şekil 11a). Tekne tavan uygulaması yapılan bu odada, baklava dilimi formunda, çıtalı tavan kaplaması uygulanmış fakat tavan silmesi kullanılmamıştır. Tavanın ortasında farklı renk tonları kullanılarak renklendirilmiş, yıldız formunda tavan göbeğine yer verilmiştir.

Şekil 11. (a) Kent tarihi ticari merkezindeki dükkânlarda kullanılan bezeme; (b) B2 odası şerbetlik nişi kemerindeki bezeme (**Kaynak:** (a) Şimşek Tolacı, 2009; (b) Esra Büyükemir Karagöz kişisel arşivi).

Sofanın doğusunda yer alan mutfak mekânına giriş tek kanatlı ahşap bir kapıdan sağlanmaktadır. Batı duvarında sofaya açılan bir pencere; kuzeyde bir tanesi kuzey eyvanına (köşk), bir tanesi ise dışa açılan olmak üzere iki pencere yer almaktadır. Bu pencereler dikdörtgen formlu, ahşap söveli ve önlerinde demir parmaklıklar bulunmaktadır. Mekânın tabanı, odaların ve güney eyvanının yer aldığı zemin kotundan yaklaşık 25 cm, sofanın zemin kotundan ise yaklaşık 40 cm yüksekliktedir. Geçiş bir basamak ile sağlanmaktadır. Bu kot farkından yararlanılarak mutfak içerisinde, zeminde bir şaraplık bölümü oluşturulmuştur. Mutfağın doğu duvarında, özgün ilk planda açık sofanın bulunduğu, bölünmeden sonra mutfak birimi içerisinde kalan bir ocak, hareketli ve sabit depolama elemanları mevcuttur (Şekil 12). Mutfağın ve sofanın tavan kaplamasının takibi yapıldığında, birbirini takip ettiği belirlenmiş, mutfak mekânının zemin kattaki aşevinden sonraki dönemde burada oluşturulduğu bu şekilde netleşmiştir. Mutfağın tavanı ahşap kaplamalı ve çizgisel çitalıdır. Tavan silmesine yer verilmemiştir.

Şekil 12. Mutfak içerisindeki şaraplık ve depolama elemanları (**Kaynak:** Esra Büyükemir Karagöz kişisel arşivi).

Sofanın kuzeyinde yer alan eyvan (köşk), sofanın zemin kotundan yaklaşık 50 cm yükseltilmiştir. Dış sofanın kapatılması sonucunda eyvanın kuzey duvarında dört, doğu ve batı duvarlarında ikişer adet pencereye yer verilmiştir. Bu pencereler dikdörtgen formlu, ahşap söveli ve giyotindir. Sofadan iki adet Bursa kemeri ile ayrılmış olan bu eyvanın tavan kaplaması kareli düzende çitalıdır. Tavanın ortasında daire formunda, bitkisel bezemeli tavan göbeği yer almaktadır (Şekil 13).

Şekil 13. Sofadaki kuzey eyvanı ve tavan kaplaması ile tavan göbeği (Kaynak: Esra Büyükemir Karagöz kişisel arşivi).

Sofanın kuzeybatısında, hela mekânı ve koridoru yer almaktadır. Geleneksel konut tipolojisinde gerek temizlik gerekse kanalizasyon sistemine kolayca bağlanabilmek için bahçede yer alan tuvalet mekânının (Kuban, 2017), incelenen konutta da, plandaki konumu, farklı malzeme ve yapım sistemi kullanımı, cephede ve çatı planındaki farklılıkları ve mekânın zemin kot farklılığı da gözetildiğinde özgün planda bulunmadığı netleşmektedir. Yerleşimdeki diğer gayrimüslim konutlarında olduğu gibi, mübadeleden sonra muhacirlerce bahçeden yapı içerisine taşındığı düşünülmektedir.

Zemin kat ve birinci kattan oluşan iki katlı plan tipolojisine sahip bu yapının özgün ve muhdes tüm mekânlarında ahşap taban döşemesi uygulamasına rastlanmıştır.

Konutta yapılan alan çalışması sırasında yapının son kullanıcısının sosyo-ekonomik ve kültürel yapısına dair izler taşıyan bazı unsurlara da rastlanmıştır. Bunlar; bölge ve etrafında sıkça yetiştirilen afyon bitkisinin sütünün alınmasına yardımcı olan ve yörede 'algı' olarak adlandırılan gereç ve afyon bitkinin toplanması, işlenmesi sırasında kullanılan diğer el gereçleri, yörenin önemli bir ekonomik kaynağı olan dokuma zanaatında kullanılan; örgü için yardımcı el çarkı, çözgü ipi hazırlamak için sofada bulunan bir dikme üzerine düzenlenmiş çivili düzenek ve kumaş, kilim, bez, küçük halı gibi birçok ürünün dokunmasında kullanılan ıstar tezgâhıdır (Şekil 14).

Şekil 14. (a) Ayfon kesme gereçleri; (b) örgü için yardımcı çark; (c) çözgü ipi hazırlamak için çivili düzenek; (d) ıstar tezgahı (Kaynak: Esra Büyükemir Karagöz kişisel arşivi).

Konut kullanıcıları hakkında izler yaşayan diğer unsurlar ise, kullanıcıların günlük yaşamsal faaliyetleri sırasında kullandıkları hamur teknesi, çamaşır tokmağı ve ailenin küçük yaştaki üyeleri için tasarlanmış olan beşik ve yürümeye yardımcı yürüteç gibi gereçlerdir. (Şekil 15).

Şekil 15. (a) Hamur teknesi ve çamaşır tokmağı; (b) beşik ve yürüteç (Kaynak: Esra Büyükemir Karagöz kişisel arşivi).

Cephe Kurgusu

Birinci katta eyvanın yaptığı çıkma ile kuzey cephesinde üç ana kütle hareketi oluşmuştur (Şekil 16). Çıkmanın doğu yönündeki bölümünde ve saçak altındaki alınlık bölümünde bezemelere yer verilmiştir. Kullanılan bezemeler konutun iç mekânındaki renkler ve desenler ile aynı şekilde düzenlenmiştir (Şekil 17).

Şekil 16. Kuzey cephe krokisi (Kaynak: Çalışma kapsamında yazar tarafından oluşturulmuştur).

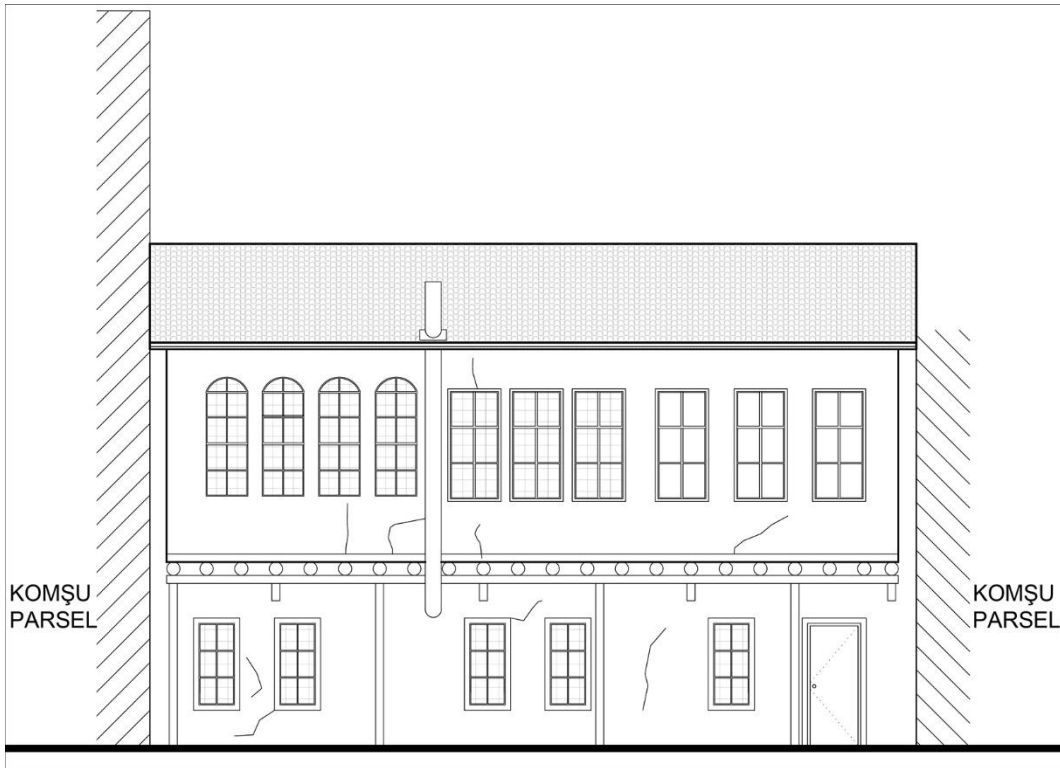
Şekil 17. Kuzey cephesi kütle hareketi ve kalem işi bezemeleri (Kaynak: Esra Büyükemir Karagöz kişisel arşivi).

Yapının doğu ve batı cepheleri sağır yüzeylerken, kuzey cephesi birinci kat boyunca çıkma yapmaktadır. Bu kısım ahşap dikmelerle taşınmaktadır. Bu ahşap dikmelerin her biri zeminde bir taş kaideye oturtulmuştur (Şekil 18a). Ayrıca birinci katta yer alan kuzey eyvanının taşıyıcısı olan ahşap dikmelerde payandalar ile desteklenmiştir. Çıkmanın altında tavan kirişlerinin açıkta olduğu, bakkal tavan uygulaması görülmektedir (Şekil 18b).

Şekil 18. (a) Kuzey cephede ahşap dikmeler ve oturtulduğu taş kaideler; (b) çıkma altı bakkal tavan döşemesi (Kaynak: Esra Büyükemir Karagöz kişisel arşivi).

Konutun güney cephesinde birinci kat, kat boyu düz çıkma yapmaktadır. Yapının kuzey cephesine kıyasla bu cephede çıkma derinliği daha az ve payandalar ile desteklenmektedir. Cephe, sade ve bezemesiz bir şekilde düzenlenmiştir (Şekil 19,20).

Şekil 19. Güney cephe krokisi (Kaynak: Çalışma kapsamında yazar tarafından oluşturulmuştur).

Şekil 20. Konutun güney cephesi (Kaynak: Esra Büyükemir Karagöz kişisel arşivi).

Konutun alaturka kiremitle kaplı kırma çatısında, bitişik nizam olduğu batı ve doğu yönlerinde saçak bulunmazken, kuzey ve güney yönünde geniş saçakları yer almaktadır. Güney cephesindeki sade saçak ve saçak altı düzenlemesine karşılık, kuzey cephesindeki saçakların altı geometrik desenli bezemeler ile süslenmiştir (Şekil 21).

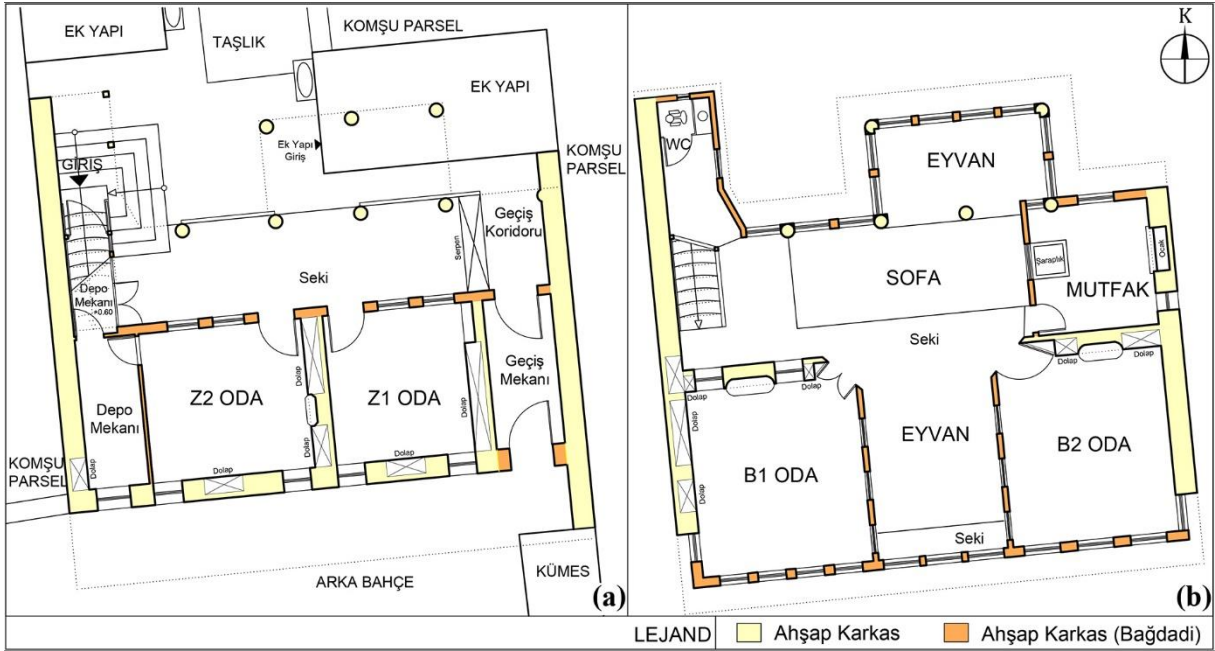

Şekil 21. Kuzey cephesi saçak altı bezemesi (Kaynak: Esra Büyükemir Karagöz kişisel arşivi).

Yapım Sistemi Özellikleri

Konut geneli ahşap karkas sistem ile inşa edilmiştir. Bazı duvarlarında ise ahşap karkas sistemin bir yapım yöntemi olan bağdadi duvar sistemi uygulanmıştır. Bağdadi duvar sistemi Z2 odası ile bağlantılı olan depolama mekânını ayıran duvarın tek yüzü bağdadi çitalı ve sıvalı olacak şekilde bağdadi duvar ile ayrılırken, Z1 ve Z2 odalarının kuzey duvarları içi dolgulu bağdadi sistemde inşa edilmiştir. Ayrıca zemin katta, birinci kat boyunca uzanan sofasının yaptığı çıkmayı desteklemek amacıyla ahşap karkas sistemin yapı elemanı olan ahşap dikmelerin kullanımı sistemin okunmasını sağlamıştır. Birinci katta, doğu ve batı cephe duvarlarıyla B1 ve B2 odalarının kuzey duvarları ahşap karkas yapım sistemi ile inşa edilmiştir. Yapının güney ve kuzey cephe duvarları, eyvanların ve mutfakın sofadan ayıran duvarlarında ise içi dolgulu bağdadi sistem kullanılmıştır (Şekil 22).

Şekil 22. Yapım sistemi (a) zemin kat; (b) birinci kat (Kaynak: Çalışma kapsamında yazar tarafından oluşturulmuştur).

Malzeme Özellikleri

Konut yapım sistemi, yapı elemanı ve bezemeler ölçeğinde değerlendirildiğinde konutta taş, ahşap, kırıklı sıva, alçı ve demir malzemelerin kullanıldığı belirlenmiştir.

Konut yapım inşasında kullanılan ahşap karkas sistemin elemanlarında, bağdadi sistemi oluşturan ahşap kaplama çitalarında, tavan ve taban döşemelerinde, kapı ve pencerelerde, çıkmaların destek elemanlarında, merdiven basamakları ve korkuluklarında, odalar içerisindeki gömme dolaplarda ahşap malzemelerin kullanımı tespit edilmiştir.

Yapıda yapım sistemi fark etmeksizin sıvalı duvarlarında tümüne ve B1 odası tavanında bağdadi kaplama çitalarının üzerine saman ve bitki lifleri katkılı sıva (kırıklı sıva) uygulaması yapılmıştır (Şekil 23).

Şekil 23. Duvar ve tavanda kırık siva uygulaması (Kaynak: Esra Büyükemir Karagöz kişisel arşivi).

Konutta taş malzemeye taşlık mekânında rastlanmaktadır. Konutun özgün planlanmasında Eski Ortaokul Sokak üzerinde ve bu duvarın bir parçası olan çeşme, bahçe duvarlarının yol açma/genişletme çalışmaları sırasındaki kamusallaştırılma işlemleri sonucunda, yıkılması sonucunda, parçaları ve taş malzemeden çeşme havuzu, taşlık mekânında inşa edilmiş ek yapıların giriş cephesinin hemen önüne taşınmıştır. Taş malzeme birinci kat giriş merdiveninin ilk basamağında ve ahşap karkas yapım sisteminin yapı elemanları olan ahşap dikmelerin altındaki kaidelerde kullanılmıştır (Şekil 24).

Şekil 24. Taş malzeme kullanımı (Kaynak: Esra Büyükemir Karagöz kişisel arşivi).

Konut odalarında düzenlenen lambalık/şerbetlikler gibi yapı elemanları alçı malzeme kullanılarak şekillendirilirken, konuttaki bazı pencerelerde kullanılan parmaklıklar demir malzemeden dökme yöntemiyle imal edilmişlerdir (Şekil 25).

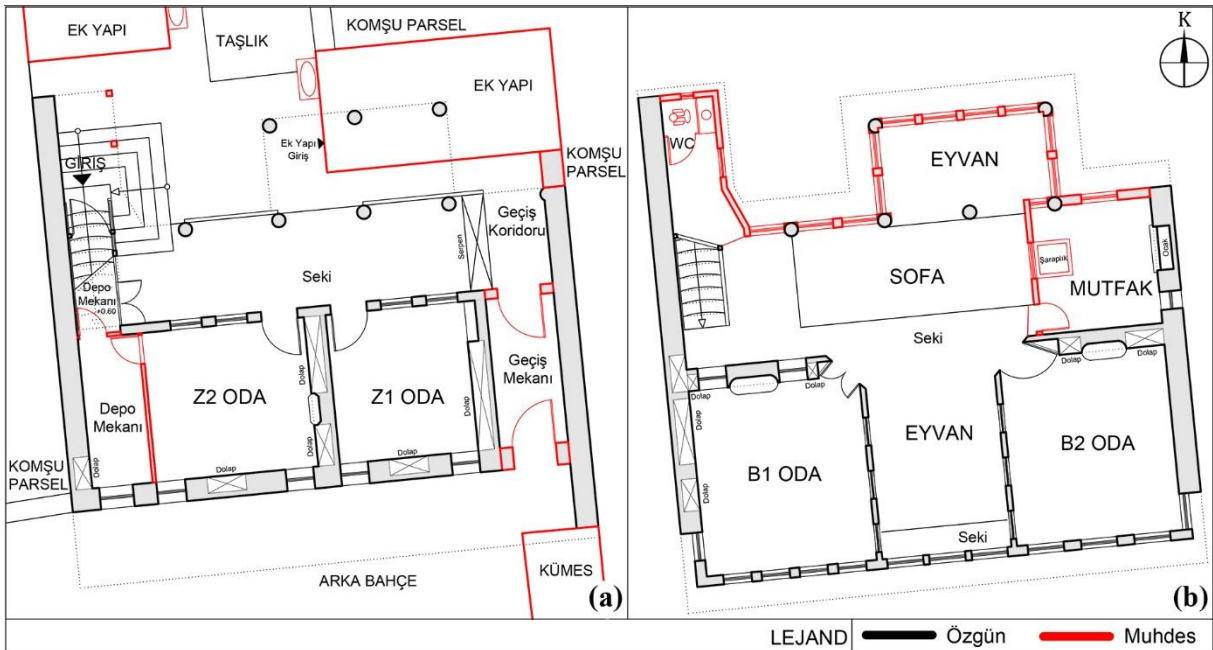

Şekil 25. (a) Alçı; (b) metal malzeme kullanımı (Kaynak: Esra Büyükemir Karagöz kişisel arşivi).

Bozulmalar

Konutta plan düzeninde bozulmalar, strüktürel bozulmalar, iç ve dış mekânda sıva ve boya dökülmeleri, sıva çatlakları, malzeme kayıpları, malzemenin atmosferik değişimlerden etkilenmesi nedeniyle rutubet ve bitkilenme ve uzun süre önce terk edilmiş olmasından dolayı bakımsız kalan yapıda meydana gelen bozulmalar tespit edilmiştir.

Plan düzeninde; açık alandan kapalıya dönüştürülerek oluşturulan zemin kat geçiş koridoru, zemin katta odanın bir bölümünün sonradan inşa edilen bir duvarla depoya ayrılması, üst katta bulunan açık sofanın kapatılması, üst kat sofasının bir bölümünün mutfığa ayrılması, hela mekânı eklenmesi ve yeni inşa edilen ek yapılar olmak üzere bozulmalar tespit edilmiştir (Şekil 26). Yapıda zaman içerisinde yapılan her müdahalenin yapının özgünlüğünü bozduğu belirlenmiş fakat bu müdahalelerden sofanın kapatılmasının, yapıya yapılan en erken müdahale olduğu ve yapıldığı dönemin özelliklerini taşıması nedeniyle nitelikli bir müdahale olduğu düşünülmektedir.

Şekil 26. Plan bozulmaları (a) zemin kat; (b) birinci kat (Kaynak: Çalışma kapsamında yazar tarafından oluşturulmuştur).

Konutun birinci kat B1 odasının tavanında sehim tespit edilmiştir. Odanın ve sofanın batı duvarında ise derin strüktürel çatlaklar mevcuttur. Bu izler konutta strüktürel bozulmaların olduğunu göstermektedir.

Yapı zaman içerisinde malzeme ölçeğinde de bozulmalara uğramıştır. Yapının zemin katta yer alan merdivenlerinin taş basamaklarında ve dikmeler altındaki taş kaidelerde olumsuz hava koşulları ve özellikle nemden kaynaklanan bitkilenme ve yosunlanma görülmektedir. Yapıda kullanılan metal malzemelerde ise korozyona rastlanmıştır. Yapı genelinde sıva ve boyalarda çatlaklar ve dökülmeler görülmüştür. Sıva dökülmeleri özellikle B1 odası tavanında ve güney eyvanını sofadan ayıran kemer üzerinde yoğunluk göstermiş, bu bölgelerde malzeme kaybı olarak değerlendirilebilecek düzeyde yoğunlaşmıştır. Doğu ve batı yönlerinden bitişik nizam olan yapının güney ve kuzey cephesinde de sıva ve boya kayıplarının olduğu görülmüş, bu kayıpların özellikle kuzey cephesinde yer alan kalem işi bezemelerin bütünlüğünü bozduğu tespit edilmiştir.

Yapıda görülen bozulmaların bir diğeri de, Z1 odasının ısınma ihtiyacını karşılamak amacıyla zaman içerisinde kullanıcıları tarafından açılan bir soba deliği ile duvara yapılan müdahaledir. Bu müdahalenin etkisi güney cephesinden de görülmektedir. Soba dumanının çatı üzerine kadar aktarımını sağlamak amacıyla kullanılmış olan soba borusu güney cephesine sabitlenmiş, bu da cephede bozulmalara sebep olmuştur.

SONUÇ

Büyük mübadele öncesinde Rum halkının yoğunluklu olarak yaşam sürdüğü Burdur ilinin Zafer Mahallesinde, mimari özellikleri ve bozulmaları kapsamında değerlendirilen yapının gayrimüslim etkisinde olduğu düşünülmektedir. Bölgedeki aynı etnik gruba ait konutların aksine girişinin sokak üzerinden doğrudan değil büyük ölçekli bahçelerden sağlanması, yapı ana kütesinin sokaklardan uzak konumlandırılmış olması, özgün durumda sokak üzerinde bir çeşme yapısına sahip olması bu yapıyı diğer konutlardan farklılaştırmaktadır. Yapının kuzey cephesinde ve iç mekânlarında yer alan özgün kalem işi bezemelerinin motif ve renklerinin, yakınında bulunan kilisenin bezemelerine olan benzerliği, sokaktaki diğer kullanıcılardan edinilen bilgiler, yapı sahibinin bilgileri ve yapı izleri; en son konut olarak kullanılmış olan yapının daha önce kamusal işlevli bir yapı olabileceğini işaret eder durumdadır.

Konutta yapılan alan çalışması sırasında konut maliklerinden biri olan Ömer Faruk Özyağcı ve ailesinin yapıyı konut olarak kullanmaya başlamadan önceki tarihlerde yapının bir Rum hastanesi olarak hizmet verdiğini söylemesi üzerine yapılan tarihsel araştırmalarda böyle bir bilgiye ulaşılamamıştır. Ancak bir takım tarih ve arşiv çalışmaları yapının özgün ya da dönemsel işlevi için olasılık oluşturan, sağlık ya da dini işlevli olması ile ilgili bilgilerin netleştirilmesinde yardımcı olacaktır. Acil tescil dönemi içerisinde, metruk haldeki yapının, yıkımından hemen önce yapılan alan çalışmasından elde edilen bilgi, belge ve görseller, günümüzde kaybedilmiş olan bu kıymetli mirasın belgelendirilmesi ve literatüre kazandırılması açısından önem taşıyacaktır.

KAYNAKÇA

Burdur Valiliği (05 Kasım 2018). *Coğrafi yapı*. T.C. Burdur Valiliği web adresinden 05 Kasım 2018 tarihinde erişildi: <http://www.burdur.gov.tr/cografya-yapi>.

Eldem, S. (1984). *Türk evi: Osmanlı dönemi 1*. İstanbul: Türkiye Anıt Çevre Turizm Değerlerini Koruma Vakfı Yayınları.

Google Earth Görüntüsü. (2017). Özyağcı evi [Ekran Görüntüsü]. Web adresinden 29 Haziran 2017 tarihinde erişildi: <https://earth.google.com/web/search/%c3%b6zya%c4%9fc%c4%b1+evi/@37.71607706,30.28074551,964.96307862a,716.77801461d,35y,-0h,0.40819753t,-0r/data=CigiJgokCbBHN6EW3EJAEbVTZ8Ue20JAGdvYS7NnSj5AIdXmLDczRT5AMicKJQojCiExcHVkeDII LWR3TTftbXBFNktUczh2MF9XbzJmRTRuYUI>

- Karagöz, M. A. (2018). *Burdur Kavaklı Rum Ortodoks Kilisesi mimari analizi ve restorasyon süreci (2009-2014)*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Süleyman Demirel Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Isparta. Web adresinden 11 Mart 2021 tarihinde erişildi: <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/>
- Kuban, D. (2017). *Türk ahşap konut mimarisi 17.-19. yüzyıllar*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Laf Sözlük. (2018). *Burdur il haritası* [Fotoğraf]. Web adresinden 20 Kasım 2018 tarihinde erişildi: <https://www.lafsozluk.com/2012/01/burdur-ilinin-turkiye-haritasindaki-yeri.html>
- Şimşek Tolacı, S. (2009). *Burdur tarihi kent dokusunun incelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Süleyman Demirel Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Isparta. Web adresinden 11 Mart 2021 tarihinde erişildi: <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/>
- Şimşek Tolacı, S. (2015). *Burdur kent yapısının kültürel ve mekansal dinamikleri: tarihsel süreçte konut yapılarının mekansal değişim ve dönüşümlerinin saptanmasına yönelik tipolojik bir araştırma*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Süleyman Demirel Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Isparta. Web adresinden 11 Mart 2021 tarihinde erişildi: <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/>
- Şimşek Tolacı, S. ve Beyhan, Ş. G. (2016). The physical analysis and transformation of minority settlements: The case of Zafer Neighborhood in Burdur. *Developments in Science and Engineering* içinde (s. 656-676). Sofia: Sofia St. Klimont Ohridski University Publishing.